

- KÓSA LÁSZLÓ 1982. [T]áji tagolódás kutatása. In: *NéprLex.* 5: 147–152.
- KÓSA LÁSZLÓ 1989a. *A Magyar Néprajzi Társaság története (1889–1989)*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest.
- KÓSA LÁSZLÓ 1989b. *A magyar néprajz tudománytörténete*. Gondolat, Budapest.
- KÓSA LÁSZLÓ – FILEP ANTAL 1975. *A magyar nép táji-történeti tagolódása*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- MDial. = *Magyar dialektológia*. Szerk. KISS JENŐ. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- NéprLex. = *Magyar Néprajzi Lexikon* 1–5. Főszerk. ORTUTAY GYULA. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977–1982.
- PALÁDI-KOVÁCS ATTILA 2005. A Magyar Néprajzi Társaság nevében. *Magyar Nyelv* 2005: 17–18.
- SZATHMÁRI ISTVÁN 2015. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság története (1904–2005)*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- TÁLASI ISTVÁN 1976. Etimológiai tanulságok az anyagi kultúra kutatásában. In: BENKŐ – K. SAL szerk. 1976: 288–293.
- TÁLASI ISTVÁN 1980. A Magyar Nyelvtudományi Társaság köszöntése. *Magyar Nyelv* 76: 264–265.

KISS JENŐ

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Elekfi László (1920–2018)

Hosszú, tartalmas életpályát befutva 99. életévében, 2018. december 10-én Budapesten elhunyt Elekfi László, a magyar nyelvtudomány egyik jeles személyisége. Sokoldalú érdeklődése következtében a hangtántól a szótárírásig, az alaktantól a mondattanig a nyelvészet több területén is maradandót alkotott, de értékes írásokkal gazdagította a zenetudományt és a nyelvművelést, nyelvi ismeretterjesztést is.

1920. április 24-én, Szent György napján született Szegeden pedagógus szülőktől: édesanyja magyar–német szakos tanár volt, édesapja kereskedelmi számtant és gyorsírást tanított egy kereskedelmi szakiskolában. 1930-tól a méltán híres piarista gimnázium tanulója volt, ahol a nyelvi jelenségek iránti fogékonysága tovább erősödött azzal, hogy latinul, németül és franciául tanult, de megismerkedett az eszperantó alapjaival is. Zongorázni is tanult, és a városi zeneiskola neves tanára, az orgonaművész Antos Kálmán kedveltette meg vele a zenei akusztikát is. Ez a kettősség – ti. a nyelvek, illetőleg a zene világa – határozta meg további pályafutását: az érettségi után a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar–német szakán, az Eötvös Collegium tagjaként folytatta tanulmányait, de ezzel párhuzamosan a Zeneakadémián orgona szakra, melléktárgyként pedig Kodály Zoltánhoz zeneszerzésre is beiratkozott. És bár a zene iránti rajongása élete végéig megmaradt, kitérőkkel ugyan, de mégis nyelvész lett belőle. Az egyetemen Sági István és Pais Dezső hatására a mondattan különféle kérdéseivel kezdett foglalkozni, szakdolgozati témája is a legrégebb magyar nyelvemlékek mondattana volt. 1942-ben ebből jelent meg első nyelvészeti közleménye a Magyar Nyelvben: Az Ó-magyar Mária-siralom *qui* szava (38: 192–194). Ám 1943-as bölcsészdoktori értekezését Schwartz Elemér hatására mégis

a német szakhoz és a zenéhez kapcsolódóan írta: Német karácsonyi dallamok a magyar templomban. Szerzőként itt (miként korábban is) még Eckerdt László szerepel: ezt a szépségi német eredetű családnevet magyarosította Elekfire. Zenei érdeklődése abban is megnyilvánult, hogy 1943 októbere és 1944 júniusa között mintegy negyven zenekritikát, zenei eseményekről szóló tudósítást közölt a Pester Lloyd című német nyelvű napilapban.

A zenei néprajzi kiterő után volt egy másik is a nyelvészeti tevékenység felé vezető útján. 1943 és 1949 között tanárként működött a budapesti Érseki Katolikus Gimnáziumban és a hozzá tartozó Rákóczi Kollégiumban (a mai II. Rákóczi Ferenc Gimnázium, illetve a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium, valamint az újra működő Rákóczi-kollégium elődjeiben), valamint különféle általános iskolákban. Németet, magyart, éneket, de még gyorsírást is tanított, és ahogy az sok-sok tanártársának is osztályrészüln jutott, a háború után oroszot is. A háborús események miatti tanítási szünetben különféle fonetikai és mondattani műveket tanulmányozott, cédulázott ki (köztük Brassai Sámuel korszakalkotó műveit), ám feljegyzései Buda ostroma alatt szinte teljesen megsemmisültek. Ennek ellenére 1947-ben megtartotta első előadását a Magyar Nyelvtudományi Társaságban: A mondatfunkció és változatai.

1952-ben aspiránsi helyre pályázott, de nem vették fel. Pais Dezső javaslatára ekkor az MTA Nyelvtudományi Intézetébe jelentkezett, ahol akkoriban zajlottak a nagy, hétkötetes értelmező szótár (ÉrtSz.) munkálatai: ennek az igen kiváló nyelvészekből álló munkaközösségnek lett a tagja. Elekfi László egy helyen azt mondja, hogy így lett „botcsinálta” lexikográfus: ez nyilván az ő közismert szerénységéből fakadt, mert az a tevékenység, amelyet ő a magyar szótárírásban, a szókészleti viszonyok feltárásában végzett, egyáltalán nem lebecsülendő. Ezt igazolja az a terjedelmes fejezet is, amelyet az 1966-ban megjelent Szótártani tanulmányokban közölt: Az igék szótári ábrázolásáról – a lexikográfiában az egyik legnehezebb feladat ennek a szófajnak az árnyalt bemutatása. Az ÉrtSz. után részt vett a Petőfi-szótár szerkesztésében, a Magyar értelmező kéziszótár első kiadásában (ÉKsz., 1972) ő állította össze a magyar szóragozás mintáit, és számos írásában foglalkozott a Nagyszótárba tervezett szavakkal is. Mindegyik itt megnevezett munkálatnak valamilyen formában „következménye” is lett. 1976-ban nyerte el a nyelvtudomány kandidátusa fokozatot a következő értekezéssel: Petőfi költeményeinek versmondattani felépítése (különös tekintettel az aktuális mondattagolásra) – a mű 1986-ban jelent meg nyomtatásban. Az ÉKsz. ragozási mintáiból nőtt ki az 1994-ben megjelent Magyar ragozási szótár, mely szervesen beépült A magyar nyelv nagyszótára (Nsz.) 2006-ban megjelent első kötetébe, a Segédletekbe. Az 1990-es évek elején-közepén a Nyelvtudományi Intézet Szótári Osztályán folytak a már évszázada tervezett Nagyszótár (újabb) előkészítő munkálatai. Ezek keretében Elekfi László három részből álló, Nagyszótári tervek és lehetőségek című monumentális cikksorozatában foglalta össze nézeteit, illetve illusztrálta ezeket az *út* főnév szócikkével (Magyar Nyelv 1997 és 1998). A mondatan iránti érdeklődése nyilvánul meg abban is, hogy Predikatív viszonyok értelmezése és szerepe című értekezésével 2005-ben megszerezte az MTA doktora címet – 85 éves korában is irigylésre méltó könnyedséggel és eleganciával szerepelt a nyilvános védésen!

1985-ben nyugdíjas lett, de munkakedve töretlen maradt. Különféle publikációinak száma tovább gyarapodott, köztük a hangzó nyelv kérdéseivel foglalkozóké is. Ezt a témát dolgozza fel Az értelmes beszéd hangzása című kötet (2003), melyet intézetbeli régi kollégájával, Wacha Imrével közösen írt. A művelt hangzó és írott nyelv használatával kapcsolatos írásainak száma is tetemes. A Nyelvművelő kézikönyv két kötetében (1980,

1985) a következő témák „gazdája” volt: beszédszünet; hanglejtés, hangsúly és szórend; írásjelek és kiejtés; szövegejtés énekléskor és hasonlók.

A szorosabban vett nyelvtudományi munkássága mellett feltétlenül meg kell említeni két, más jellegű tevékenységét is. Fiatal korában kezdett el foglalkozni a német költő, Stefan George verseinek fordításával. Ehhez évtizedekkel később tért vissza, 2003-ban jelent meg a bevezetővel és jegyzetekkel ellátott mű Stefan George válogatott verseinek műfordítása, kétnyelvű kiadásban címmel. Kevesen tudják, hogy nevéhez fűződik egy 1943-ban keletkezett zenei mű is, a Diatonikus vonósnégyes, melyet 90. születésnapján családtagok és ismerősök elő is adtak tiszteletére.

Sokoldalú nyelvtudományi munkásságát különféle díjakkal is elismerte a magyar nyelvészek közössége. 1997-ben a Magyar Nyelvtudományi Társaság ajánlására a Zala Megyei Közgyűlés a Pais Dezső-díjat adományozta számára, 2004-ben megkapta a Társaság által adományozható legmagasabb díjat, a Révai Miklós-emlékérmét. A nyelv művelés terén végzett színvonalas tevékenységét az Anyanyelvápolók Szövetsége 2007-ben Kazinczy-díjjal jutalmazta. A Magyar Nyelvtudományi Társaságnak hét évtizeden át volt hűséges tagja, hosszú-hosszú évekig a választmány munkájában is tevékenyen részt vett. A társasági felolvasó üléseknek (és más nyelvészeti rendezvényeknek is) az egyik, ha nem a legszorgalmasabb látogatója volt: ilyenkor sajátos gyorsírási módszerével mindig hosszú jegyzeteket készített, így bármikor fel tudta idézni a talán évekkel korábban elhangzottakat is.

A széles érdeklődésű és kiváló teljesítményű tudós munkáját a családi háttér is segítette. 1955-ben megnősült, ebből a házasságból 1958-ban egy leánygyermekük született. Felesége 1974-ben elhunyt, hat évi özvegység után 1980-ban újra megnősült, de a sors úgy hozta, hogy 2015-ben második feleségét is elvesztette. Nem volt azonban magányos, hiszen kiterjedt rokonsága mindig szeretettel vette körül. Ezt ő különféle módokon „há-lálta” meg: hűvösvölgyi kertjének terméseivel vagy a családi eseményeken zongorajátékával. A kertészkedés mint kikapcsolódás és egészségmegőrző tevékenység még jócskán kilencvenéves életkora fölött is rendszeres tevékenysége volt.

Magam Elekfi László nevével egyetemistaként találkoztam először: a német nyelvészeti előadásokhoz kapcsolódóan kötelező olvasmányként szerepelt tőle a John Ries és mondat-tani elmélete című cikke (ÁNyT., 1963). Ezt olvasván természetesen még nem tudhattam, hogy valaha is találkozhatom a szerzővel. Erre mégis sor került, mégpedig 1976-ban. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének új dolgozójaként – az akkori szokásoknak megfelelően – minden osztályon bemutatattak. Így jutottam el a Szentháromság utcai épület földszintjén található nagy helyiségbe, ahol akkor a Nagyszótár sok millió céduláját tartalmazó „doboz-folyosók” között elhelyezett egyik íróasztalnál egy kék munkaköpenyt viselő, kistermetű, mosolygós arcú férfi fogadott, majd rövid bemutatkozásom után barátságosan sok sikert kívánt jövőbeli terveimhez. Az intézeti előadásokon szinte mindig részt vett, hozzászólásaiból az egyetértés mellett kritikai észrevételeit sem hallgatta el, de ezek a bíráló megjegyzések mindig megalapozottak, tárgyyszerűek voltak, sohasem bántóak. Egy-egy írásomhoz vagy szóbeli megnyilvánulásomhoz is fűzött javító szándékú megjegyzéseket, ezekért ma is hálás vagyok neki. Egyformán fordult mindenkihez: ugyanolyan komolyan vette a kezdőt, mint az igazgatót. Aki csak írásait ismeri, az is tapasztalhatta az ezeket jellemző rendkívüli pontosságát, hitelességét, de közelebről azt is láthattam, hogy a rendszeretet, a rendszeresség és a szilárd hitével nyilvánvalóan összefüggő erkölcsi mérce irányította életét. Nem karriert akart

csinálni, hanem a rá háruló vagy önként vállalt feladatokat minél jobban teljesíteni. Kiváló, igaz ember volt, magas életkora feltehetőleg ezeknek is köszönhető.

A Nyelvtudományi Intézet Benczúr utcai épületében, a Szótári Osztályon is volt szobája, ahova még a kilencvenhez közeledve is viszonylag rendszeresen bejárt – mindig gyalog sétálva fel a lépcsőn –, és ahonnan gyakran szűrődött ki az „özönvíz előtti” mechanikus írógépezet zakatolása. Utoljára 2018 júniusában találkoztam vele otthonában. Kiss Jenőnek, a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnökének megbízásából elvittem neki a Társaság történetéről szóló, Szathmári István által jegyzett könyvet, azzal a kéréssel, hogy röviden foglalná írásba emlékeit arról az időszakról, amikor ő tagja lett a Társaságnak. Nem hártotta el a kérést, de fogyatkozó fizikai erejére való tekintettel időt kért erre. Mindannyiunk sajnálatára ez a visszaemlékezés végül is nem készült el.

Elekfi László az egyik leghosszabb életű, szellemi erejét az utolsó pillanatig megőrző magyar nyelvész volt. Gazdag és értékes tudományos életművet hagyományozott az utókorra, emberi jóságára pedig mindig emlékezni fogunk.

GERSTNER KÁROLY
MTA Nyelvtudományi Intézet

B. Gergely Piroska (1932–2019)

2019 nyara szomorú hírt hozott a magyar nyelvésztársadalom számára: B. Gergely Piroska, az erdélyi és anyaországi magyar nyelv- és névtörténet kiváló kutatója és oktatója távozott közülünk. Bár én nem nevezhetem magam a szó szoros értelmében a tanítványának, máig is sokat idézett, alapműként forgatott munkáinak köszönhetően mégis sokat tanulhattam tőle, a magyar nyelv- és névtörténészek számos nemzedékével együtt. Tudományos pályájának mérlege 5 önálló kötet, több mint 70 tanulmány és közel 30 recenzió és megemlékezés, ami már önmagában is tiszteletre méltó tudományos teljesítményt tükröz. A sivár számok azonban még a kutatói életmű teljességéről se tanúskodnak méltóképpen, s végképp nem tárhatják elénk a tudós tanár, a szótárszerkesztő és a tudományszervező alakját. Annál többet tudhatunk meg róla az azóta szintén nyelvesszé vált tanítványai és kollégái visszaemlékezéseiből, történeteiből: ezekből egy szigorú, de hallgatói iránt elkötelezett oktató, egy fiatalabb kollégáit lényegre törő kérdésekkel, hasznos tanácsokkal és dicsérő szavakkal mindig biztatni kész patróna és a tanszékéért erőn felül küzdő vezető képe rajzolódik ki előttünk. A nyelvtudomány iránti elkötelezettségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy kutatói és oktatói munkája mellett az érdeklődő nagyközönség tájékoztatásáról sem feledkezett meg: száznál is több ismeretterjesztő cikket írt romániai folyóiratokba és napilapokba. Pályájának alábbi áttekintésével most nemcsak a magam, hanem a Magyar Nyelvtudományi Társaság és a Magyar Nyelv nevében is igyekszem méltó módon búcsút venni az embertől, kutatótól és tanártól, aki hallgatók, köztük későbbi nyelvészek generációit vezette be a nyelvtörténet és a névtan világába.

B. Gergely Piroska tudományos pályája a kolozsvári egyetem magyar nyelv és irodalom szakán indult. Miután 1956-ban megszerezte diplomáját, tanáreggédde neveztek ki